

Μάρκος Αυρήλιος και ο κόσμος του.

Ο Μάρκος Αυρήλιος (Marcus Aurelius Antoninus) κυβέρνησε ως Αυτοκράτορας της Ρώμης από το 161 μέχρι το θάνατο του το 180 μ.Χ. Στην ηλικία των τριών ετών ο πατέρας του Marcus Annius Verus πεθαίνει (124 μ.Χ) και παραμένει υπό την προστασία της μητέρας του Domitia Lucilla επίσης από αξιοσέβαστη γενεά πλούσιων Ρωμαίων αριστοκρατών. Είχε μονάχα μία αδελφή, την Annia Cornificia Faustina (123-152). Τελικά αυτός και η αδελφή του υιοθετήθηκαν από τον παππού τους Marcus Annius Verus τον πρεσβύτερο, πατέρα του πατέρα τους. Μετά τον θάνατο του Αυτοκράτορα Antoninus Pius το 161 μ.Χ ο Μάρκος Αυρήλιος θα ανέλθει με στον θρόνο όπως είχε προηγουμένως προαποφασιστεί. Η προσωπικότητα και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις του Αυρήλιου αν και παρέκκλιναν από τις συνηθισμένες τις εποχής παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον μιας και αντανακλούν τις αντίστοιχες πολιτισμικές τάσεις του δεύτερου μισού του δεύτερου αιώνα μ.Χ. Χαρακτηρίζεται δίκαια ως Αυτοκράτορας- φιλόσοφος μιας και οι πνευματικές του ανησυχίες ήταν ιδιαίτερα αυξημένες ξεπερνώντας τις απαιτήσεις του θρόνου ως μη αναγκαίες σε τέτοιο υψηλό βαθμό. Λόγω φυσικής ιδιοσυγκρασίας αλλά και λόγω ασταθούς οικογενειακού περιγύρου ο Μάρκος από μικρός ανέπτυξε την πνευματικότητα του διευρύνοντας παράλληλα όπως συμβαίνει σε ανάλογες περιπτώσεις τον εσωτερικό του κόσμο. Από μικρή ηλικία δέχθηκε πολύμορφη και πολυδιάστατη μόρφωση από τους καλύτερους δασκάλους της εποχής πάνω σε θέματα ρητορικής, γεωμετρίας, δράματος, και φιλοσοφίας. Από νωρίς ήρθε σε επαφή με την φιλοσοφία του Έλληνα Επίκτητου (55–135 μ.Χ) και γενικότερα με την Στωική φιλοσοφική ατραπό. Πολλά έχουν λεχθεί για την μεταφυσική ενατένηση και την θρησκευτικότητα του Αυτοκράτορα, το σίγουρο ήταν πως ήταν βαθυστόχαστη, λεπτή και περίπλοκη. Ο Μάρκος Αυρήλιος κατά μία έννοια ήταν μία διπλή –δισχιδής προσωπικότητα, είχε διαχωρίσει την συνοριογραμμή μεταξύ γήινου και ουράνιου κόσμου. Ως γνωστό ακολουθούσε έναν ελιτίστικο πνευματικό Στωικισμό με διεθνιστικές και ανθρωπιστικές τάσεις και συνιστώσες. Για αυτόν η παρουσία του στην γη ήταν παροδική, ο τελικό σκοπός του βρίσκονταν στους ουρανούς οι οποίοι θα τον απορροφούσαν μετά τον φυσικό του θάνατο. Τελική επιθυμία του ήταν η ένωση του με το Ένα, με το Όλον καθώς αυτός αποτελούσε ένα ασήμαντο μικροσκοπικό κομμάτι του Όλου το οποίο όμως παρόλο την ελαχιστοτητά του διαδραμάτιζε κάποιο ρόλο στην παγκόσμια τάξη. Έτσι λοιπόν είχε την εντύπωση πως για την ώρα έπρεπε να διαδραματίσει το ρόλο που του έχει ανατεθεί στην γη, τον ρόλο του Ρωμαίου αυτοκράτορα πράγμα και το οποίο έπραξε με επιτυχία. Έχοντας μεγαλώσει σε αριστοκρατικό περιβάλλον στενά συνδεδεμένο με την πολιτική και τον κύκλο των Αυτοκρατόρων, έχοντας έρθει σε επαφή με τις παγανιστικές αρετές της ανώτερης Ρωμαϊκής τάξης και γενικότερα με την κουλτούρα της Ρωμαϊκής κυβερνητικής τέχνης είχε βαθιά επίγνωση του ρόλου που έπρεπε να παίζει. Το αίσθημα του καθήκοντος τον ακολουθούσε πάντοτε κάτι που αποδείχθηκε από την δραστηριότητα του σε όλους τους τομείς, ιδιαίτερα στον στρατιωτικό τομέα σε μία περίοδο που τα Βόρεια και Ανατολικά σύνορα δέχονταν πιέσεις. Όμως για αυτόν, ο άνθρωπος παραμένει μονάχα σημαντικός για τα ανθρώπινα μιας και σε σύγκριση με το σύμπαν κάθε έννοια ατομικότητας και ανθρώπινης ματαιοδοξίας εκμηδενίζεται. Έτσι λοιπόν αντίκριζε την ζωή τους ως μία σειρά εμπόδια και δυσκολίες τις οποίες όμως έπρεπε να τις αντιμετωπίσει με αξιοπρέπεια και γενναιότητα μέχρι την στιγμή που ο φυσικός θάνατος θα τον απελευθερώσει από τα δεσμά της σάρκας για να θα ενωθεί με το Σύμπαν. Πιο συγκεκριμένα η ζωή για αυτόν ήταν ένας ατέλειωτος

κύκλος αντιπαθών θεμάτων, προδοσιών και συννομωσιών (MA VI 46). Βέβαια τον θάνατο δεν το αντίκριζε με φόβο αλλά ως το τέλος ενός ρόλου ενώ σύμφωνα με τις Στωικές διδασκαλίες υποστήριζε, σε αντίθεση με τον Χριστιανισμό, την μη διατήρηση της ατομικότητας της ψυχής μετά τον θάνατο. Ο τελικός σκοπός ήταν όχι η σωτηρία από την αμαρτία αλλά η ένωση με την Ουράνια Πολιτεία συμφωνώντας στο σημείο αυτό με τις Χριστιανικές επιταγές που τοποθετούσαν τον σκοπό της ζωής σε μεταφυσικά πλαίσια. Η απάθεια προς τον θάνατο και προς τις αντιξοότητες θα οδηγούσε τον άνθρωπο πιο υποφερτά στην στιγμή του θανάτου. Όπως ο ίδιος εξιστορεί, ο θάνατος απελευθερώνει τον άνθρωπο από μπερδεμένες σκέψεις, από την δουλεία της σάρκας, από νήματα που τον κινούν (MA VI 28), στον τάφο οι φιλόσοφοι, επιστήμονες, φιλόσοφοι, τύραννοι και γιατροί γίνονται καπνός και στάχτη και ψέματα. Αλλού παρακαλεί τον θάνατο να βιαστεί και να τον απαλλάξει από πόλεμο, άγχη και σκλαβιά τα οποία διέβρωσαν τις άγιες σκέψεις του (MA X.9). Έχοντας διαλέξει τον δρόμο του Στωικού ασκητισμού σε όλη του την ζωή ήταν εγκρατής, πειθαρχημένος, και σώφρων. Από μικρή ηλικία αναγκάστηκε να κλειστεί στον εαυτό του στο οποίο μονάχα βρήκε ανάπαυλα και ηρεμία μακριά από τις σεξουαλικές παρεκκλίσεις και καταχρήσεις του περιβάλλοντος της αυλής (MA I 6; SHA Marc 2.6, MA I 16; 17.6). Ο βίος του παρέμεινε μονήρης μέχρι την ημέρα που παντρεύτηκε την γυναίκα του Faustina την νεότερη το 145 μ.Χ, την κόρη του Αυτοκράτορα Antoninus Pius. Αυτή την άμυνα την διατήρησε και την ανέπτυξε στα χρόνια που ήρθαν, μόνο στον εαυτό του έβρισκε καταφύγιο, ενώ μονάχα ο ύπνος του χάριζε την μακαριότητα που περίμενε στην απέναντι όχθη. Ήταν μία διέξοδος από την πολυτάραχη καθημερινή ζωή, μία απόδραση από τις εντάσεις του Αυτοκρατορικού κλουβιού που έπρεπε να ζει εγκλωβισμένος λόγω καθήκοντος. Σε αυτήν την προσπάθεια του για απόδραση βοηθούσε και η αυξημένη χρήση «θηριακής», ενός οπιούχου μίγματος το οποίο λάμβανε σε δόσεις από τον γιατρό του για την πρόληψη δηλητηριασμού του από το γύρω περιβάλλον. Τα συμπτώματα της λήψης θηριακής καταγράφονται από τον προσωπικό του γιατρό Γαληνό, ο οποίος προσπάθησε να διακόψει την χορήγηση της κατά την διάρκεια της εκστρατείας του Αυρήλιου στον Δούναβη. Ο Δίων Κάσσιος μας πληροφορεί πως προμηθεύονταν θυριακή στην προσπάθεια του να ηρεμήσει το στομάχι του και ότι χωρίς αυτό το σκεύασμα δεν μπορούσε να σταθεί όρθιος και να αντιμετωπίσει τις απαιτητικές καταστάσεις του πολέμου (Dio Cassius 71.6.3-4). Ο ύπνος με την επενέργεια της θηριακής γίνονταν πιο βαθύς εξασφαλίζοντας στιγμές ξεκούρασης που συχνά κατέληγαν σε δραματικά οράματα. Στον ορίζοντα δεν έβλεπε παρά την ουράνια πόλη του Δία η οποία βρίσκονταν μακριά από κάθε τι γήινο, τοποθετημένη σε ένα παραμυθένιο κόσμο όπου η πραγματικότητα και τα όνειρα μπερδεύονταν σε ένα αδιαχώριστο μίγμα. Ενός Δία διαφορετικού από τον Δία των Ελλήνων της Κλασικής περιόδου, ενός Δία αυλού, ασώματου, παγκόσμιου που τώρα δεν κατοικεί στον μικρό περιορισμένο πέτρινο Όλυμπο αλλά καθισμένος στον θρόνο του αλλά βρίσκεται διάχυτος παντού στο Σύμπαν. Η απέχθεια του ηγεμόνα προς τα αιματηρά θεάματα των θηριομαχιών (Dio Cassius 71.29.3 cf. SHA 15.1) και γενικότερα η απάθεια του απέναντι σε διασκεδάσεις είχαν κάνει πολλούς να τον χλευάζουν μιας και σε αυτόν έβλεπαν μία εξαντλημένη φύση χωρίς ζωτικότητα με συνεχώς σφιγμένες γροθιές με μία μόνιμη έκφραση συγκράτησης στο πρόσωπο. Από τα παραπάνω γίνεται κατανοητό πόσο κοντά βρίσκονταν οι πνευματικότητες του ύστερου Στωικισμού με τον Χριστιανισμό. Ασκητισμός, εγκράτεια, απέχθεια προς το σώμα, ουράνια ενατένηση, θεία Πρόνοια, Ενοθεισμός κλπ. μπορούν να ανιχνευτούν κάλλιστα τόσο στον Μάρκο Αυρήλιο όσο και σε ένα Χριστιανό Άγιο. Η νομική μεταρρυθμιστική του προσπάθεια στο θέμα προστασίας ορφανών, σκλάβων και γενικότερα ευαίσθητων

κοινωνικών ομάδων για καλύτερευση των συνθηκών ζωής εντάσσεται ακριβώς στο ρεύμα του Στωικού ανθρωπισμού πρέσβευε και που αργότερα θα υιοθετηθεί μονοπωλιακά από το Χριστιανισμό. Η περίπτωση του τελευταίου των Αντωνίων αποτελεί ένα παράθυρο στο μαγευτικό κόσμο της ύστερης αρχαιότητας και ρίχνει φως στις πολύπλευρες αλληλοεπιδράσεις των αφυπνισμένων θρησκευτικών ρευμάτων του 2^{ου} και 3^{ου} μ.Χ αιώνα.